

BÖLÜM 1

HİLE DENETİMİ VE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU ÜZERİNE YAYINLANAN ULUSAL ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Hakan ÖZÇELİK¹
Cennet GÜRBÜZ²

1. GİRİŞ

Dünya çapında artan hileli finansal raporlama ve yolsuzluklarla mücadelede, denetimin stratejik önemi artmıştır. Denetim süreçlerinde hata ve hilelerin ortaya çıkartılması ve önlenmesi, kamu otoriteleri ve işletmeler için bir zorunluluk haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar, hile ve manipülasyonların, işletme ve finansal piyasaların sürdürülebilirliğini tehdit edebilecek boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. Hilelerin verebileceği zararlar önlemek adına denetimin önemi ve sorumluluğu da artmaktadır.

Türk dil kurumu manipülasyonu “seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme işlemi, yönlendirme veya ekonomik varlık yapıcı açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2018). Hile kavramı ise birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, entrika veya çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma şeklinde TDK tarafından ifade edilmektedir. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu- IFAC (International Federation of Accountants) hile kavramını “Yönetimin arasında bulunan, yöneticisinden sorumlu, görevli memur veya üçüncü kişilerden olan, bir ya da daha fazla kişi tarafından yapılan kasti bir davranış, adil olmayan ve yasa dışı avantajlar sağlamak ” olarak tanımlamaktadır.

Manipülasyon doğru bir olguyu, kasten veya farkında olmadan değerlendirme yaparak algıları farklı yönde etkilemektedir. Muhasebe manipülasyonu ile bilerek veya bilmeyerek muhasebe kayıtlarında yapılan işlemler sonucu ortaya çıkan, tüm

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, hakanozcelik@sdu.edu.tr

² Muhasebe-Finansman Öğretmeni, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Doktora Öğrencisi, cnntrbz01@gmail.com

çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Çalışmaları yapan yazarların unvanlarına göre değerlendirmede, en çok Dr. Öğrt. Üyesi unvanı ile çalışma yapıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmalarda kullanılan toplam sayfa sayısı genel olarak çalışma sayısı eğilimi ile benzer özellikler sergilemesine karşın 2014 yılında yapılan çalışmalarda daha az sayfa sayısının tercih edildiği bu nedenle de 2014-2015 yıllarına ilişkin çalışma sayfa eğrisinin, genel çalışma sayısındaki 2014-2015 yıllarına ilişkin eğime ters bir görüntü oluşturduğu belirlenmektedir. Çalışma sayfa sayısı açısından en alt limit 15 sayfa ile 2014 yılında, en üst limit ise 2011 yılında 22,5 ortalama çalışma sayfa sayısı şeklinde gerçekleşmiştir.

Hilelerin belirlenmesi işletme yönetimi, denetim ve diğer finansal bilgi kullanıcıları için çok önemli olması ve analizlerle hilelerin tespit edilebilmesi mümkün olduğundan çalışmalarda analizlere ağırlık verilmektedir. Ancak analiz tek başına hileyi tam anlamıyla kanıtlamayacağı, diğer etkenlerin göz ardı edilememesi gerekmektedir.

Hile denetimi noktasında kurumsal yönetim anlayışı, etkili bir iç kontrol ve denetim sisteminin oluşturulması, etik değerlerin artırılması, sürekli eğitimle desteklemelerin yapılması, muhasebe ve denetim standartlarının yasal zeminlerinin düzenlenmesi, bağımsız denetim yapısının güçlü bir şekilde uygulanmasının önünün açılması, adli muhasebe sisteminin kullanımının geliştirilmesi, gelişen bilgi teknolojileri ile denetimin desteklenmesi, hileye yönelme sebeplerinin iyi tanınarak hileye neden oluşturan fırsatların ortadan kaldırılması hile denetimi ve finansal bilgi manipülasyonlarının önüne geçilmesinde önemli etkenlerdir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş N.N., (2010). Denetimde Hata ve Hile. Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 151-161.
- Aslanzade Ş., (2017). Çalışan Hileleri. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 9(4), 61-75.
- Ataman B. & Aydın R., (2017). Hile Denetiminde ve Denetçilerin Hile Tespitine Yönelik Bir Araştırma. Marmara Business Review, 2(1), 1-23.
- Bekçi İ. & Avcıoğlu N., (2011). Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemlerinden Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama. Muhasebe Bilim Dünyası, 13(2), 131-162.
- Bekçioğlu S., Coşkun A. & Gümüş U. T., (2013). İşletmelerde Hile ve Yolsuzlukların Önlenmesinde Farklı Bir Yaklaşım: Adli Muhasebe. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz, 1-16.
- Bezirci M. & Karahan N.S., (2015). Muhasebe Kayıt Sürecindeki Manipülasyonların Neden ve Sonuç İlişkisinin Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research), 15(29), 216-240.
- Çalış Y.E., Keleş E. & Engin A., (2014). Hilenin Ortaya Çıkartılmasında Bilgi Teknolojilerinin Önemi ve Bir Uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz, 93-108.
- Çankaya F. & Gerekan B., (2009). Hile Denetçiliği Mesleği ve Sertifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlak Kuralları. Muhasebe ve Denetime Bakış, 9(28), 93-108.

- Çatıkkaş Ö., (2011). İşletmelerde Mali Tablo Hileleri. Denetim-Kamu Denetçileri Derneği Dergisi, 8, 18-30.
- Çayır E. & Akın O., (2018). Adli Muhasebe Kapsamında Yönetim Hileleri, Burdur ve Isparta İlleri Adli Vaka Analizleri. MAKÜ-Bucak İşletme Fakültesi Dergisi, 1(1), 71-89.
- Çıtak N., (2009). Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır? Mali Çözüm Dergisi, 91, 81-112.
- Demir V. & Bahadır O., (2007). Muhasebe Manipülasyonu Yöntem ve Teknikler. Mali Çözüm İSMMO Yayın Organı, 84, 103-120.
- Doğan S. & Kayakıran D., (2017). İşletmelerde Hile Denetiminin Önemi. Maliye ve Finans Yazıları, 108, 167-187.
- Ertikin K., (2017). Hile Denetim: Kırmızı Bayrakların Tespiti İçin Kullanılan Proaktif Yaklaşımlar. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz, 71-94.
- Gökçen G. & Tipi O., (2019). İşletmelerde Hilelerin Önlenmesine Yönelik İç Kontroller ve BIST İmalat Sektöründe Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 41(1), 145-169.
- Hatunoğlu Z., Koca N. & Kılılı M., (2012). İç kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(20), 169-189.
- Hotamışlı M. & Erem I., (2014). Muhasebe ve Finansman Dergisi'nde Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz, 1-20.
- Kaban İ., Gül M. & Eryılmaz Y., (2018). Hile Denetimi Araçları Olarak Hile Riski Değerlemesi ve Kırmızı Bayraklar: Bankacılıkta Örnek Bir Uygulama. Bankacılar Dergisi, 106, 59-68.
- Kadooğlu Aydın & Ekşi H.İ., (2019). Muhasebe Manipülasyonları: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kreditörlerin Algılamaları. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 84, 17-34.
- Kamışlı M. & Girginler N., (2010). İşlem Bazlı Manipülasyonun İstatistiksel Sınıflandırma Analizleriyle Belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 11, 1-30.
- Kandemir C. & Kandemir Ş., (2012). Muhasebe Hilelerinin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Çağdaş Araç ve Yöntemler. Mali Çözüm Dergisi, Financial Analysis, 114, 37-70.
- Kara E., Uğurlu M. & Körpi M., (2015). Using Beneish Model in Identifying Accounting Manipulation: An Empirical Study in BIST Manufacturing Industry Sector. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 1(1), 21-39.
- Kara S., Sakarya Ş. & Toraman A.M., (2019). Kazanç Yönetimi ve Yönetim Karakteristikleri İlişkisinin Borsa İstanbul'da Test Edilmesi. Kocatepe İİBF Dergisi, 2(2), 126-139.
- Kılılı M. & Evci S., (2017). Muhasebe Manipülasyonlarının Tespitinde Kullanılan Modeller. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF Dergisi, 1(1), 68-79.
- Kızıl C., Çelik İ.E., Akman V. vd., (2016). Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri ve Finansal Bilgilerin Manipülasyonu: Profesyonel Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Örnek Bir Uygulama. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 1-18.
- Körpi M., Civan M. & Kara E., (2016). Hileli Finansal Raporlama Riskini Ortaya Çıkaran Faktörler: BIST'da Bir Uygulama. Journal Of Accounting, Finance and Auditing Studies, 2(3), 271-291.
- Okuba, Y. (1997). Bibliometric Indicators and Analysis of Research Systems: Methods and Examples. OECD Science, Technology and Industry Working Papers, OECD Publishing, <https://www.oecdilibrary.org/docserver/208277770603.pdf?expires=1579625217&id=id&accname=guest&checksum=8270DF708CA87BF4F0BEEC94368B607A>
- Ömürbek V. & Durgunböcü Ö., (2018). Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hata Ve Hileleri İle İlgili Algılarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 23(4), 1251-1265.

- Özbirecikli M. & Öksüz N., (2016). Üretim İşletmelerinde Çalışan Hilelerine İmkân Sağlayan Kurumsal Hatalar Üzerine Bir Araştırma: Hatay Örneği. *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, 18, Özel sayı, 23-50.
- Özçelik H. & Bayraktıoğlu S., (2016). Hileli Finansal Raporlama Tespitinde Benford Yasası: Perakende Sektöründe Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE Dergisi CİEP Özel Sayısı*, Eylül, Uluslararası İktisadi ve İdari Perspektifler Kongresi: Yeni Bölgesel Vizyonlar, 128-139.
- Özçelik H., Aracı Karataş Ö.N. & Keskin S., (2017). Muhasebe Hata Ve Hileleri: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(29), 197-214.
- Özer G. & Özcan M., (2013). Kar Yöntemi Uygulamaları Karşısında Öğretim Elemanları, Meslek Mensupları ve Denetçiler Arasındaki Etik Yargı Farklılıkları. *Journal of Yaşar University*, 8(31), 5159-5186.
- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25 (4), 348-349.
- Şenel A. S. & Arslan Ö., (2019). Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde Adli Muhasebe Mesleğinin Rolü. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 293-308.
- TDK, 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b07ae7dcca733.78633941 Erişim Tarihi: 25.05.2018
- Tekin A. & Kabadayı N., (2011). Kazanç Yönetimi. *Selçuk üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 128- 160.
- Tepeli Y. & Kayıhan B., (2016). Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli ile Tespit Edilmesi: BIST Gıda Maddeler Sanayi Sektöründe Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 245-264.
- Terzi S., (2012). Hile ve Usulsüzlüklerin Tespitinde Veri Madenciliğinin Kullanımı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Nisan, 51-64.
- Ulucan Özkul F. & Özdemir Z., (2013). Çalışan Hilelerinin Önlenmesinde Proaktif Yaklaşımlar: Kurumsal İşletmelerde İnsan Kaynakları Yöneticileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *10(40)*, 75-89.
- Uslu H. & Topçuoğlu M., (2011). Finansal Manipülasyonların Ortaya Çıkarılması ve Önlenmesinde Adli Muhasebenin Önemi: Türk Hukuk Sisteminde Var Olması Gerekliliği Üzerine Bir Tartışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 16(3), 53-66.
- Uyar A. & Uzuner M.T., (2014). Benford Yasasının Sermaye Piyasasında Faaliyet Gösteren Aracı Kurumların Konsolide Bilançolarına Uygulanması. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 95-106.
- Uzuner, M. T. (2014). Benford Yasasının Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Konsolide Bilançolarına Uygulanması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(10), 73-82.
- Ünal Uyar F. & Erdoğan M., (2019) Sermaye Piyasası Kurulu'nun Hata & Hileye Bakışı: İdari Para Cezası. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12(2), 197-214.
- Varıcı İ. & Er B., (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulanması. *Ege Akademik Bakış*, 13(1), 43-52.
- Yıldırım H. & İnel M.N. (2012). Muhasebe Denetiminde Örneklem Tekniklerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 32(1), 261-276.
- Yılmaz M. (2019). Bibliyometriye Eleştirel Bir Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*. 33(1), 43-49.